

GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Gyógyszerészet 54. 155–159. 2010.

A Gyógyszerésztörténeti Társaság – német vagy nemzetközi?¹

Klaus Meyer

Nyolcvanhárom évvel ezelőtt, 1926 augusztusában alakult meg az Innsbruck melletti Hallban a *Gyógyszerésztörténeti Társaság*. Már hosszabb ideje tervezték a létrehozását, az alapító atyáknak mégis vilámgyorsan kellett dönteniük erről, mivel a Berlieni Egyetemen küszöbön állt a „Kémia- és gyógyszerésztörténet” tanszék létrehozása. A *gyógyszerésztörténet* szaktárgynak az egyetemi curriculumba való felvétele ugyan üdvözlendő volt, a tanszék létesítése ebben a konstellációban azonban azt a kockázatot hordozta, hogy a gyógyszerésztörténet a kémiatörténet csatlósává válik és fennállt a veszélye annak, hogy a „gyógyszertudományok történetévé” degradálódik. A gyógyszerésztörténet mellett elkötelezett gyógyszerésztörténészek felismerték a veszélyt és *dr. Ludwig Winkler* docens, osztrák gyógyszerész, igen rövid időn belül 30 hazai és külföldi kollégát keresett meg annak érdekében, hogy előkészítsék egy gyógyszerésztörténeti társaság megalapítását. Mintaképp a „*Société d'Histoire de la Pharmacie*” társaságot tekintették, amelyet *Eugène-Humbert Guizard* hozott létre 13 évvel korábban Franciaországban.

A Gyógyszerésztörténeti Társaság Hall-i megalapítására egyébként ideális körülmények között került sor, mivel akkor már számos gyógyszerésztörténeti cikk jelent meg a szakajtóban, mindenekelőtt *Georg Urdang*, valamint *Fritz von Ferchl*, *Ludwig Winkler*, *Walter Zimmermann*, *Gelder*, *Joseph Anton Häfliger*, *Schniederschitsch* és *Otto Zekert* tollából, továbbá már megjelent *Hermann Schelenz* alapvető műve „*Gyógyszerésztörténet*” címmel. Eljött tehát az ideje egy, a német nyelvterületet átfogó társaság megalapításának és ezt a vezető gyógyszerésztörténészek sem vonták kétségbe. A rövid határidő miatt azonban csak kevesen tudtak részt venni az alakuló ülésen. Jelen volt *dr. Fritz Ferchl* Mittenwaldból, *Georg Urdang* Berlinből, *Walter Zimmermann* Achernből (mindegyikük Németországból) valamint *prof. dr. Otto Raubenheimer* az USA-beli Brooklynból, aki éppen Dél-Németországban tartózkodott. A megalakulást további 25 írásbeli helyeslő nyilatkozat is támogatta. A Gyógyszerésztörténeti Társaság 1926. augusztus 18-án alakult meg Hall-ban. Az alapító bizottság és a 25 lelkes helyeslés egyaránt nemzetközi összetételű volt: ez utóbbiak között 5 svájci, 5 osztrák, 2 jugoszláv, 1 román, 1 norvég és 11 német gyógyszerésztörténész volt.

Klaus Meyer 1932-ben született. Gyógyszerészi diplomáját 1957-ben Marburgban, doktori disszertációját „Magna cum Laude” minősítéssel, fitokémiai témában, 1961-ben védte meg Münchenben. Gyógyszertár-alapító tulajdonos Oelde-ben 1962-1996 között. A Westfalen-Lippe Gyógyszerészkamara elnökségi tagja; alapítója, szervezője és vezetője a decentralizált továbbképzési rendszernek. Az APV gyógyszerinformációs szakcsoportjának tagja.

A Német Gyógyszerésztörténeti Társaságnak 1963 óta tagja, 6 évig kincstárnoka, majd 8 évig elnöke, 2006-tól tiszteletbeli elnöke. A Nemzetközi Gyógyszerésztörténeti Társaság főtitkára, majd 1999 óta a kibővített elnökség tagja. A Nemzetközi Gyógyszerésztörténeti Akadémia tagja. 2008-ban átvehette az Apotheker-Wilhelm-Kohl Kulturális díjat. A Schelenz-Alapítvány kuratóriumának elnöke 1999 és 2004 között.

1966 óta publikál, öt könyv, 77 folyóiratcikk és 27 recenzió szerzője.

Klaus Meyer 2004 óta különleges módon segíti a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság munkáját és nemzetközi elismertségét. Több ízben előadás megtartásával járult hozzá a Gyógyszerésztörténeti Szakosztály rendezvényeinek sikeréhez és ezáltal Társaságunk céljainak eléréséhez. A CPhH XIV-én tavaly novemberben vehette át a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság tiszteletbeli tagja kitiüntést.

Az a tény, hogy az előbb említett 7 alapító ország között Németország a maga 14 résztvevőjével igen hangsúlyos szerepet töltött be, nemcsak az ország kiterjedt méretének tudható be, hanem annak is, hogy innen indultak ki az alapítást serkentő legerősebb impulzusok. Amennyiben – témánk szemszögéből nézve – vizsgáljuk a neveket, az alapszabályt és az irányelveket, meg kell állapítani, hogy az alapításra „*Gyógyszerésztörténeti Társaság*” elnevezéssel került sor, és a „*Nemzetközi*” kifejezést sem a társaság elnevezése, sem az alapszabálya nem említi. Az akkori alapszabály a 2. §-ban így fogalmaz: „*A Társaság célja és szándéka a gyógyszerészeti történelemírás és -történettudomány támogatása*”, így ezen a ponton nem ke-

¹ A Congressus Pharmaceuticus Hungaricus XIV.-en Budapesten, 2009. november 14-én elhangzott előadás szerkesztett változata.

rül sor sem a „nemzetközi” szó hangsúlyozására, sem a társaság nemzeti keretek közötti behatárolására. A nemzetközi irányultságot ugyanakkor magától értetődőnek tekintették, mivel az alapszabály

– 5. §-a így szól: „A Társaság közleményei (...) a figyelembe jövő országok (kiemelés a szerzőtől) szaksajtója részére átadásra kerülnek, közzététel céljából.”

– a 7. § szerint pedig: „Az éves minimális tagdíj 5 aranyárka illetve az érintett ország pénznemében (kiemelés a szerzőtől) kifejezett ellenérték.”

Tény tehát, hogy az alapító atyák – tudatosan vagy nem – eltekintettek a „nemzetközi” kifejezés megemlítésétől, ugyanakkor azt (valószínűleg) magától értetődőnek feltételezték. Azonban ez hamarosan hiányszágnak bizonyult: az elnökségen belül ugyanis egymástól eltérő értelmezések merültek fel. *Walter Zimmermann* már 1926 decemberében (tehát az alapítást követő 4 hónap elteltével) cikket jelentetett meg „A Gyógyszerészettörténeti Társaság szervezeti és működési céljai” címmel. Ebben a Társaságot úgy minősítette, mint amely nem köti magát semmilyen politikai vagy nyelvi határhoz, ugyanakkor igen élesen előtérbe helyezte a Társaság német tagjainak érdekeit: „Bízunk abban, hogy ha a német gyógyszerészet megköveteli, akkor a német tudomány irányítói mégsem engedik háttérbe szorítani azt az országot, amely a gyógyszerészettörténet atyjait, úgy mint *Berendes, Peters, Schelenz, Tschirch, vallhatja magáénak.*”

Ebben a kérdésben tehát az új társaság arculata kezdettől fogva homályos volt. Ezért más országok nemzeti társaságai nem akartak minden további nélkül csatlakozni, ugyanakkor a külföldi egyéni tagok száma meglehetősen figyelemreméltóan alakult. A Társaság már 1927-ben 427 tagot tartott nyilván 17 országból: 179 főt (41,9%) Németországból, 147 főt (34,4%) az USA-ból, 28 főt (6,5%) Csehszlovákiából, 26-ot (6,1%) Ausztriából és így tovább. *Georg Edmund Dann* (1898–1979) a gyógyszerészettörténet professzora, az IGGP/ISHP akkori elnöke a 40 éves évforduló alkalmából 1966-ban ezt szerfelett kritikusan ítélte meg: „Senki sem gondolhatja úgy, hogy (...) Európa jelentős gyógyszerészeti szövetségei (...) csatlakoznának a Társasághoz, hogy ezáltal támogassanak egy nemzeti-német testületet. Sokkal inkább kifejeződik (...) az alapítók által kitűzött nemzetközi célok helyeslése, valamint a Társasággal szemben támasztott azon egyértelmű követelmény, hogy feladatait sem nemzeti, sem pedig nyelvi viszonylatban ne szorítsa korlátok közé. (...) Visszatekintve megállapítandó, hogy a Társaság kezdetben ezt a követelményt a maga teljes jelentőségével nem ismerte fel világosan...”

Dann ezzel az elemzéssel az új Társaság meghasonlottságát mindenképpen találóan írta le:

– A Társaságot különböző államok németnyelvű gyógyszerészettörténeteszei alapították, a nem németek egyéni tagok maradtak;

– a német csoport – nem utolsósorban a tagok nagy száma miatt – kezdettől fogva meghatározó szerepet játszott a Társaság sorsának alakításában és a témák kiválasztásában;

– mindazonáltal a Társaság alapítását Európa számos országából és az USA-ból kísérő élénk visszhang egyértelművé tette, hogy milyen égető szükség van egy ilyen jellegű társaságra, hiszen sok országban még nem létezett saját nemzeti gyógyszerészettörténeti társaság;

– következésképpen – a német nyelvű dominancia ellenére – a tematikai irányultság összeurópai, tehát nemzetközi maradt; ennek köszönhetően

– számos ország gyógyszerészettörténeteszei találták meg tudományos szervezetüket az új társaságban, legalábbis egy időre.

Éppen ez utóbbi szempontok köszönnek vissza a központi hivatal vezetője, *Walter Zimmermann* első felhívásában, ugyanis el kívánja érni, hogy a közlemények és a gyógyszerészettörténet szempontjából értékes bizonyítékok gyűjtése és archiválása ne korlátozódjék a német nyelvterületre: „Mivel a Gyógyszerészettörténeti Társaság nincs országhatárokhoz kötve, ezért kérjük a némettől, angoltól és franciától eltérő nyelven fogalmazó szerzőket, hogy beadványukhoz csatoljanak egy rövid összefoglalót az említett nyelvek egyikének felhasználásával.” A két idegen nyelv – legalábbis ezen a ponton – egyenrangúvá vált a némettel.

Alig pár hónappal később, 1927. május 7-8-ra összehívták a *Gyógyszerészettörténeti Társaság* 1. közgyűlését Nürnbergbe, hogy a szükséges szabályzatokat az alapszabálynak megfelelően megalkossák. Az elnök számos üdvözlőlevelet olvasott fel, amelyeket német és külföldi gyógyszerészeti szakmai szervezetek küldtek. A szabályozási kérdések mellett a külföldi küldöttek beszámolóit szerepeltek a napirenden. *Häftiger* Svájcban, *Zinti* Csehszlovákiából, *Baradlai*² pedig Magyarországról egyaránt sajnálatának adott hangot amiatt, hogy a tagtoborzás csupán azoknál a gyógyszerészettörténeteszeknél járt sikerrel, akik tudnak németül. Ezzel beigazolódott, hogy a 142 tagú erős német csoport mellett a többi nemzet csak egyéni tagokkal vett részt a Társaság munkájában: Ausztria 20, Románia 18, Csehszlovákia 9, Svájc 6, Magyarország 4, Jugoszlávia 2, Hollandia, Spanyolország, Svédország, Norvégia, Lettország, Észtország pedig 1-1 fővel képviseltette magát.

Ez a meghasonlottság a megalapításától fogva jelle-

² Dr. Baradlai János (szül.: 1873. nov. 16. Felsőolcsvár, megh.: 1942. jan. 18. Budapest) gyógyszerész, gyógyszerészdoktor. 1918-ban a budapesti Tudományegyetemen nyerte el doktori címét. Vidéki gyógyszerárakban dolgozott, majd gyógyszerár-tulajdonos volt Budapesten. Kiváló szakíró, elsősorban gyógyszerészettörténettel foglalkozott. Fő műve: A Magyarországi gyógyszerészet története Bp. 1930. Bársony Elemérrrel közösen. Tagja volt a Nemzetközi Gyógyszerészettörténeti Társaságnak.

mezte a Társaságot: egyrészt a német nyelv volt az uralkodó, másrészt a nemzetközi összetételt és a feldolgozott témákat illetően a Társaság mindig is nemzetközi irányultságú volt. Erre a tényre *Raubenheimer* professzor Nürnbergben irányította rá a figyelmet, amikor indítványozta a német mellett az angol hivatalos tárgyalási nyelvvé nyilvánítását, hogy ezzel is érzékeltessék a Társaság nemzetközi voltát. Ennek azonban ellentmondott *Georg Urdang*, aki olyan alapelveket fogalmazott meg, amelyek az elnökségnek és az összes jelenlévő tagnak a Társaság nemzetközi irányultságáról vallott véleményét tükrözték. Az ülésről készült jegyzőkönyvben ez áll: „...*A Gyógyszerészettörténeti Társaság annyiban nemzetközinek nevezhető ugyan, hogy az egész világon toboroz a gyógyszerészettörténet iránt érdeklődést tanúsító tagokat, tisztában van mindazonáltal azzal, hogy közvetlen befolyási szférájának mégis olyan személycsoportokra kell korlátozódnia, amelyek szóban és írásban bírják a német nyelvet. A Társaság nem tud és nem is akar semmilyen módon konkurenciájává válni más országok olyan, már létező nemzeti társaságainak, amelyek ugyanolyan célok elérésére törekszenek. Éppen ellenkezőleg, a Társaság üdvözlőné, ha (...) ott, ahol eddig még nem történt meg, hasonló társaságok alakulnának, és a Társaságnak csak az az egyetlen (...) kívánsága, hogy ezekkel a külföldi társaságokkal a legszorosabb kapcsolatban (...) legyen. Ezen oknál fogva a német mellett semmilyen más nyelv nem lehet a Társaság hivatalos tárgyalási nyelve. (...) Magától értetődik, hogy mindazok a személyek, akik a német nyelv- és kultúrterülethez tartozónak tekintik magukat, feltétlenül a Társaság befolyási szférájába tartoznak.*” A rövid és velős mondat, miszerint: „*A közgyűlés csatlakozott a fentiekben kifejtettekhez.*”, nyilvánvalóvá teszi, hogy semmilyen más nyomós vélemény-nyilvánítás nem hangzott el ezzel az indítvánnyal kapcsolatban.

A közgyűlés azonban még nem volt tudatában az említett állásfoglalás hosszú távú következményeinek. A gyógyszerészettörténet iránti fokozódó érdeklődés ugyanis arra készítette a nem német gyógyszerészettörténészeket, hogy saját nemzeti társaságuk mellett az újonnan alapított Társaságnak is legyenek tagjai. Ezért tette *G.E. Dann* 40 év távlatából visszatekintve azt a megállapítást, hogy: „*Amennyiben azonban a többi nagy kultúrnyelvet – tehát legalább az angolt és a franciát, esetleg még az olaszt és a spanyolt – is engedélyezték volna (amely ma már magától értetődő), akkor a Társaság talán gyorsabban érhetett volna el egy egész világra kiterjedő fejlődést.*” Viszont az a tény, hogy már ezen a gyűlésen küldötteket jelöltek ki Ausztria, Svájc, az USA, Hollandia, Lettország, Csehszlovákia, Svédország, Magyarország, Jugoszlávia és Észtország részéről, egyértelműen bizonyítja a nemzetközi jelleget, nem egészen egy évvel az alapítás után.

Időközben a közgyűlések kétévenkénti megrendezé-

séről döntöttek, ezért a 2. közgyűlésre 1929. május 2-5. között került sor, Berlinben. Ezen jogos büszkeséggel adtak számot arról, hogy a taglétszám az alapítás óta eltelt 3 évben 743 főre emelkedett: a tagok közül 392-en németországi gyógyszerészettörténészek voltak, 17 európai országból további 203-an voltak tagok, míg az USA-beliiek száma (csekély csökkenéssel) 148 fő volt.

Az 1926. augusztus 18-i eredeti alapszabály nem bizonyult alkalmazhatónak, ezért az elnökség a 2. közgyűlésre egy új alapszabály-tervezetet terjesztett elő, amely egyesületi jogi értelemben véve előrelépés volt és az elnökség működését ügyrendben rögzítette. Az ügyrend 11. §-ában első ízben rögzítették a nem német küldöttek feladatait (a Társaság érdekeinek megóvása és az *egyéni tagok* képviselése). Ezzel *Urdang* két évvel korábbi álláspontja – miszerint a külföldiek egyéni tagok lehetnek – a szabályzatban is rögzítésre került. Ez a felfogás még inkább egyértelművé vált, amikor *Häfliger*, *Peiser* és *Baradlai* indítványozták a Társaság hivatalos elnevezésének megváltoztatását „*Nemzetközi Gyógyszerészettörténeti Társaság*”-gá, de az indítványt elutasították. *Urdang* javaslata alapján az alapszabály 1. §-ában, a Társaság céljaként mégis rögzítésre került a nemzetközi működés: „*A Társaság székhelye és hivatala Berlinben található és nemzetközi centrumként hivatott szolgálni valamennyi gyógyszerészettörténeti jellegű törekvés számára.*” Ezzel a nemzetköziségre vonatkozó véleménykülönbség egy időre lekerült a napirendről: komoly vita a jelek szerint nem volt. Másként ugyanis nem lehet magyarázatot adni arra, hogy a közgyűlés következő helyszínéül mindjárt három ország pályázott: *Baradlai* Budapestre, *Zekert* Bécsbe, *Häfliger* pedig Baselba hívta a Társaságot. Mivel más jelentkező nem akadt, a Társaság közgyűlése úgy döntött, hogy az 1931. közgyűlés helyszínéül Bécset, az 1933. évre pedig Baselt jelöli ki.

Az 1931. évi bécsi közgyűlés az összehangoltan folytatott kongresszusok mintaképe lehetne. Öt évvel az alapítás után a legtöbb induláskori probléma megoldódott, a Társaság megszilárdult és a hazai és nemzetközi szakmai szövetségek is elismerték. A Társaság tehát a legfontosabb feladatával, a gyógyszerészettörténet bemutatásával foglalkozhatott. Az, hogy a 3. közgyűlésen nem merült fel újra a régi kérdés, minden bizonnyal a bécsi helyszínnek köszönhető, amely német nyelvterületen fekszik, mégis külföldnek számít. A kérdés azonban nem oldódott meg. *G.E. Dann* ezzel kapcsolatban 1966-ban a következőket jegyezte meg: „*Ha az említett folyamatok (...) nem jártak a német államokból származó tagság zsugorodásával, ahogy azt később az 1933. évet követő politikai viszonyok előidézték, ez annak volt köszönhető, hogy a „nemzetközi küldetés”-t érintő tudat mégsem enyészett el, sőt ezt csaknem minden közgyűlésen újból vitára bocsátották. S a közgyűlési helyszínek megválasztásával bebi-*

zonyosodott, hogy a Társaság olyan tudományos társaságnak tekinthető, amely elé semmilyen politikai határ nem állítható."

Bécsben központi témává vált Haydn „A gyógyszerész” c. operája eredeti kéziratának újra fellelése, amellyel számos előadás is foglalkozott. A Bécs környékére szervezett kirándulások, az ünnepi rendezvények és fogadások, valamint a Magyar Gyógyszerész Egyesület Budapestre szóló meghívása tették teljessé a kongresszust, amely az egyik legnagyobbbbként íródott be a Társaság korai történelmébe.

A következő közgyűlés kapcsán Baselben ismét előkerült a nemzetköziség elismerésének kérdése, mivel a rendezvényt első ízben kívánták egy többnyelvű országban megtartani. Tekintettel arra, hogy a kanton hitelére támaszkodva, 1933-ra tervezték a baseli gyógyszerészettörténeti múzeum átépítését, Häfliger professzor kérte rendezvény 1934-re halasztását. Ebben az időben döntő jelentőségű politikai fordulat következett be Németországban: a nemzetiszocialisták a maguk jellegzetesen nacionalista orientációjú világnézetével átvették a politikai kormányzást. Ezáltal a baseli rendezvény előkészületeit meghatározta a hatalom új birtokosai által szított belnémet feszültség: a hatalom birtokosai követelték az összes egyesület és állandó szervezet feloszlását és nemzetiszocialista szervezetekbe történő beolvadását. Ennek a nyomásnak a Gyógyszerészettörténeti Társaság sikeresen állt ellen, mivel elismert nemzetközi irányultságra hivatkozhatott. Az elnökség véleménye egyhangú volt abban a tekintetben, hogy a Társaság nemzetközi jellege, külföldi tagjainak nagy száma és a külföldi szakmai szövetségek testületi tagsága ellene szól az uniformizálásnak (*gleichschaltolásnak*). Ráadásul a Társaság fontos platform volt a német kulturális javak külföldön történő megismertetésére. Urdang Winklerhez intézett leveleiben megfogalmazta azt az érvet, miszerint „csak a Társaság semleges és nemzetközi jellege (...) biztosítana olyan platformot, ahol a német gyógyszerészet találkozhatna a külföldivel, és – mivel hogy a publikációk német nyelven jelennének meg –, szolgálhatná a német kultúra érvényesülését, éppen azért, mert nem létezik semmiféle szilárd kötöttség egy hivatalos [nemzetiszocialista] szakmai testülettel.”

Ezen túlmenően a nemzetiszocialista hívek antiszemitizmusa egyre érzékelhetőbb formákat öltött. A Társaság ennek következtében újabb problémákkal szembesült. Egyrészt alig tudtak újabb tagokat megnyerni maguknak, másrészt „...nagy számú kilépési nyilatkozat került benyújtásra, többnyire a külföldi zsidó urak részéről...”. A tagság zsugorodása nagy jelentőségű volt, mivel visszaestek a tagsági díj-bevételek, és csekély volt a remény arra, hogy előteremtsék az Urdang és Alfred Adlung által készített „Gyógyszerészettörténeti vázlat” küszöbön álló megjelentetésének költségeit.

Időközben a baseli ülés előkészítése kapcsán merült fel egy még sosem tapasztalt nehézség: a rendezvény addig szokásos elnevezése, mint a GGP közgyűlése, Häfliger szerint Svájcban nem lehetséges. Ezért azt javasolta, hogy a baseli esemény viselje a „Nemzetközi Gyógyszerészettörténeti Kongresszus és a Gyógyszerészettörténeti Társaság 4. Közgyűlése” címet. Ezzel hangsúlyozta az ülés nemzetközi jellegét és meghívta a baseli gyűlésre az összes külföldi küldöttet, illetve képviselőiket. Mindkét kérdés hosszabb levelezést generált. Az Urdanggal való egyeztetések után különösen Adlung vonta egészen határozottan kétségbe Winklerhez intézett egyik levelében a javasolt elnevezést, melegen üdvözölte azonban a küldött-összejövetel ötletét: „Aggályaink vannak Dr. Häfliger professzor úr javaslatával kapcsolatban, mely szerint az ülés viselje a „Nemzetközi Gyógyszerészettörténeti Kongresszus és a Gyógyszerészettörténeti Társaság 4. Közgyűlése” címet. Álláspontunk szerint a Társaság tisztán német alapítású társaság, amelynek feladatai közé tartozik, hogy a gyógyszerészettörténetet érintő német kulturális javakat hozzáférhetővé tegye a külföld számára, amelyhez különösen az újlatin nyelvű (francia, olasz, spanyol) területeket számítjuk hozzá.”

Häfliger rendkívül érdekelt volt a gyűlés sikerében és a németországi politikai helyzetet ismerve kompromisszumos javaslatot tett, amelyet azután el is fogadtak: „Az ügyet és kiváltképp az Önök kedves és szíven viselt német ügyét egészen biztosan nem éri kár. Akár kompromisszumot is lehetne kötni, mivel el tudom képzelni, hogy Önöknek, csakis úgy, mint nekünk, mindenféleképpen tekintetbe kell venniük a mérlegelhetetlen tényezőket. Németországban Önök a sajtójukban a közgyűlést helyezik előtérbe, ami Önök számára a legfontosabb, mi pedig Baselben és a külföld vonatkozásában taktikai megfontolásokból a „kongresszust” részesítjük előnyben”, írta Adlunghoz intézett levelében. Álláspontját egy másik helyen meg is indokolta: „Valószínűleg el tudják képzelni, hogy milyen nehéz manapság egy viszonylag kevés érdekeltet magának tudható kis országban az ilyen alkalmakhoz eszközöket és jóváhagyást szerezni. Egy egyesület „közgyűlése” itt senkit nem mozgat meg. A szervező bizottságnak kell elérnie azt, hogy a Társaság nemzetköziségét bemutassa, és ehhez előre bocsássa a tudományosságot és az átfogó szervezetet, amennyiben ilyen inséges időkben sikert kell elérnie.” A német elnökségi tagok akceptálták, hogy ezzel a baseli kongresszussal megtették az első lépést az igazi nemzetköziség felé. A legvilágosabban ezt Urdang ismerte fel Adlunghoz írott egyik levelében: „Éppen most kaptam meg az Ön levelét és egészen el vagyok ragadtatva a fantasztikus programtól. (...) Mindenképp igaz, hogy valóban olyan rendezvényről van itt szó, amely túlmegy a „Gyógyszerészettörténeti Társaság Közgyűlésének” keretein és az első „Nemzetközi Gyógyszerészettörté-

neti Kongresszust” képezi.” Urdang magánvéleménye annyiban tekinthető a legnagyobb jelentőségűnek, hogy eltérést mutat az addigi, kompromisszumokat nélkülöző irányvonalától.

Kétségtelenül Häfliger érdeme, hogy a Társaság ragyogóan lebonyolított baseli kongresszusával új dimenziót teremtett és számos újítást vezetett be. Már a gyűlésről készült jegyzőkönyv „előzetes megjegyzései” között is méltatják az érdemeit annak okán, hogy nyitott a latin kultúrkör felé és lehetővé tette a hozzáférést Európa egyetemi tanműhelyei (Berlin, Leyden, Strassburg, Stuttgart, Innsbruck, Bécs, Riga, Madrid, Basel, Bern, Lausanne és Zürich) felé. A jelenlévő egyetemi oktatók magas létszáma okot szolgáltatott annak áttekintésére, hogy az európai egyetemek miként viszonyulnak a gyógyszerésztörténethez. A beszámolókból kiderült, hogy a szaktárgyat számos európai egyetemen előadják (még ha nem is mindig kötelezően), továbbá Németország az utolsó helyen állt a gyógyszerésztörténeti egyetemi oktatás vonatkozásában. A taglétszámot illetően az előző évben több mint 200 túlnyomórészt külföldi tag kilépését kellett elkönyvelni. Ennek oka, hogy gyökeresen megváltoztak a politikai viszonyok Németországban.

Mai szemmel nézve a Baseli Kongresszus fordulatot jelent a Társaság fejlődésében. Häfliger ügyességének köszönhető, hogy a német elnökségnél érvényesíteni tudta azokat a kényszerítő szempontokat, amelyek a gyűlés helyszínéhez, egy svájci városhoz tapadtak. Ezzel irányt mutatott a Társaságnak, és fennállásának 8. évében új megvilágításba helyezte annak rendeltetését. Minden kétséget kizáróan az ő érdeme, hogy a tudományos programot kiszabadította a nemzeti gondolkodásmód korlátai közül. Azoknak a napoknak a szemszögéből nézve elmondható, hogy a Társaság orientációja a nagyobb fokú nemzetköziség felé mozdult el. Ez abban is megnyilvánult, hogy rögtön három jelentős európai főváros is megpályázta a következő kongresszus rendezését: Róma, Brüsszel és Budapest.

Az, hogy a dolgok végül másként alakultak, a németországi politikai körülményeknek volt a következménye. 1938-ban Budapesten kellett volna megrendezni a következő kongresszust, a politikai erőviszonyok Németországban azonban a fenyegető háborús veszély miatt akkorra annyira megváltoztak, hogy erre már nem volt lehetőség. Csak a II. világháború utáni 1949-es újraalakulással kezdődhetett el a Társaság életében egy új fejezet, amely a Társaság vezető tagjainak a háború előtti időkből szerzett tapasztalatai

Az MGYT és az IGGP kapcsolatai

Az 1926-ban alapított Nemzetközi Gyógyszerésztörténeti Társaságnak (IGGP) négy magyar tagja volt, közülük dr. Baradlai János (1873-1942) tűnt ki aktivitásával. Az IGGP Budapestre tervezett kongresszusa (1938) elmaradt. A későbbiekben prof. dr. Halmi János (1903-1973) kapcsolódott be az IGGP munkájába; a Gyógyszerésztörténeti Szakosztály megalakulása (1968) után elnökeként ő képviselte a magyar gyógyszerésztörténetet. 1968-ban az MGYT Gyógyszerésztörténeti Szakosztálya hivatalosan is az IGGP tagja lett, prof. dr. Zalai Károly (1920-2008) az IGGP-nek 1968-tól tagja, 1982-től 1989-ig az elnöke volt, ugyanebben az időszakban az MGYT társelnöke is. 1982-ben az IGGP Budapesten rendezte meg kongresszusát, amely két évente a világ gyógyszerésztörténetészeinek nagy seregszemléje. Később dr. Szigetváry Ferenc és dr. Grabarits István szakosztályelnökök ápolták a kapcsolatot, amely 1998 után megszűnt. Az újabb kapcsolatfelvétellel 2002 után került sor. A folyamatos kapcsolattartás mellett számosan tartottak előadásokat az IGGP kongresszusain; az újabb korokban 2007-ben Sevilleben egy, míg 2009-ben Bécsben négy előadás hangzott el a szakosztálytagoktól. A szakosztály munkájáról beszámolunk az évente megjelenő NewsLetter-ben (www.histpharm.org). (Ferenzi Mónika)

alapján, immár „Nemzetközi Gyógyszerésztörténeti Társaság” (International Society for the History of Pharmacy – ISHP, Internationale Gesellschaft für Geschichte der Pharmazie – IGGP) elnevezéssel íródott és íródik a mai napig.

Egy tudományos társaság újbóli megalapításáig rögzös út vezet. Az egyesületi jogi szerveződésen és azon van a hangsúly, hogy a Társaság más tudományos egyesületekkel összhangban, azokkal egyenlő jogokkal és öntudatosan találja meg a helyét. Ide tartozik a saját arculat meghatározása, valamint az is, hogy a szándékokat és feladatokat úgy kell megtervezni, hogy hosszabb működés esetén is alkalmasak legyenek. Éppen ez utóbbi sikerült a mai „Nemzetközi Gyógyszerésztörténeti Társaság” alapítása utáni első tízéves időszakban, amikor egyensúlyt kellett teremteni két sarokkö: a nemzeti gyógyszerésztörténeti örökség felkutatása és a Társaság nemzetköziségére való törekvés között.

Az én feladatom volt az, hogy bemutassam ennek az útnak egyes állomásait. Remélem, hogy ezzel hozzájárultam az alapítás utáni időszak alaposabb megismertetéséhez.

Meyer, K.: *The (International) Society for the History of Pharmacy [I(GGP)] – international or german?*

Münster, Sertürner Str. 9/b. – D48149

A dolgozathoz tartozó tesztkérdések az utolsó oldalon találhatóak

